Башинський В.Г. Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки

Певцов Г.В. Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Опенько П.В. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Козир А.Г. Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ЙМОВІРНОГО СЦЕНАРІЮ РОЗВИТКУ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Початок ХХІ століття охарактеризувався появою нового виду воєн – інформаційних, коли перемога здобувається не за рахунок знищення збройних сил і економіки противника, а через вплив на його морально-психологічний стан. У сучасних конфліктах все частіше використовуються методи, засновані на комплексному застосуванні політичних, економічних, інформаційних та інших невоєнних заходів, що реалізуються з опорою на військову силу. Сукупність цих методів реалізує концепцію гібридної війни, провідною ідеєю якої є досягнення політичних цілей з мінімальним військовим впливом на противника за рахунок застосування сучасних інформаційних технологій з опорою на “м’яку силу” і “тверду силу”. Особливістю такої війни є те, що вона ведеться замасковано з використанням переважно нелінійних тактик і націлена не на захоплення усієї території країни, хоча не виключається взяття під контроль окремих територій, а на отримання патронату над державою, який досягається через вплив на населення, політику, бізнес, силові структури. Яскравим прикладом реалізації концепції гібридної війни є дії Російської Федерації (далі – РФ) проти України. В той же час, “гібридна політика” РФ не обмежується межами України. “Гібридна політика” РФ охоплює також Європу та США, ЄС та НАТО.

З метою аналізу розвитку конфлікту між Україною та РФ у перспективі до 2035 року був проведений аналіз розвитку інформаційного аспекту взаємовідносин між Україною та іншими впливовими регіональними та світовими акторами щодо розвитку ситуації довкола України.

При підготовці прогнозу був використаний інструментарій сценарного аналізу, а саме: проведений аналіз основних впливових чинників, які дозволили визначити тенденції регіонального розвитку до 2035 року. Даний аналіз дає можливість розробити опорний сценарій розвитку ситуації за умови, коли ситуація навколо України за визначений час суттєво не зміниться; визначені основні чинники, які є складнопрогнозованими і неколінарними.

Ключові слова: національна безпека, інформаційна безпека, воєнний конфлікт, інформаційна війна.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю формування сценаріїв інформаційного протистояння з РФ з метою пошуку шляхів мирного врегулювання та завершення воєнного конфлікту.

Основою для прогнозування варіантів розвитку інформаційного аспекту воєнного конфлікту з РФ є аналіз подій та тенденцій в інформаційному просторі навколо України.

За прогнозами російських аналітичних центрів, напруженість міжнародної обстановки (в тому числі і для України) збережеться на всю середньострокову перспективу. Основними трендами в цих дослідженнях визначені:

виникнення нових економічних і військово-політичних центрів сили в особі Китаю, Індії, Бразилії, Індонезії, РФ, Мексики та ін.;

послаблення панування західної локальної цивілізації досить швидко супроводжуватиметься ростом військового й іншого насильства у світовій політиці з її боку;

військова сила повернеться в якості визначального чинника лідерства західної локальної людської цивілізації і ліквідації залишків самостійності інших локальними людськими цивілізаціями у світовій політиці;

євразійську військово-політичну інтеграцію в області військово-політичної обстановки слід розглядати як необхідну умову збереження російської євразійської

локальної людської цивілізації і розвитку Євразійського економічного і військово-політичного союзу;

багатополярність у майбутньому дозволить скоротити кількість конфліктів ідентичності і протистояння усередині окремих локальних цивілізацій. При цьому масштаб і інтенсивність зіткнень між окремими локальними цивілізаціями збільшиться.

Виходячи з трендів розвитку міжнародної безпеки у середньостроковій перспективі, визначених російськими аналітичними центрами, можна зробити висновок, що РФ розглядає війну як визначальний чинник у майбутніх міжнародних відносинах. Її інформаційна політика, в майбутньому, матиме виключно агресивний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За оцінками ООН, конфлікт на Сході України, “є одним з самих смертоносних в Європі з часів Другої світової війни”. Більш ніж за шість років війни на Донбасі загинуло понад 13 тис. людей, близько 30 тис. поранені, близько 1,8 млн. жителів Донбасу і Криму стали внутрішніми переселенцями. Окуповано 17 тис. км² Донецької і Луганської областей, разом з Кримом це складає 43,7 тис. км² – тобто 7,2 % території України. Залишається неконтрольованими 409,7 км українсько-російського кордону. Україна зазнала величезних фінансово-економічних втрат. Так, 27 % промислового потенціалу Донбасу незаконно переміщено до РФ, включно з обладнанням 33 місцевих промислових гігантів.

Через збройний конфлікт на Сході України, воєнно-політичну нестабільність на Близькому Сході, боротьбу за вплив на світові фінансові та енергетичні потоки посилюється глобальна воєнно-політична нестабільність. Провідні держави збільшують розміри воєнних витрат, активізують розробку нових зразків озброєння, підвищують інтенсивність військових навчань.

Саме тому формування та розвиток безпекового середовища у світі відбувається під впливом таких головних тенденцій:

посилення суперечностей щодо поділу сфер впливу між світовими центрами сили, збільшення їх агресивності, непоступливості, прагнення порушити на свою користь воєнно-стратегічну рівновагу, зокрема загострення протистояння між США та РФ;

загострення безпекової ситуації в країнах Близького Сходу та Північної Африки, активізація релігійного екстремізму та поширення ідей радикального ісламу в країнах Центральної Азії, суперечності між азіатсько-тихоокеанськими державами щодо належності острівних зон;

сучасна криза та невизначеність засад нової системи міжнародної безпеки, послаблення ролі міжнародних безпекових інститутів, спроби посилити роль воєнної сили поза наявними механізмами міжнародної безпеки;

перенесення ваги у воєнних конфліктах на асиметричне застосування воєнної сили, не передбаченими законом збройними формуваннями, зміщення акцентів у веденні воєнних конфліктів на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів (економічних, політичних, інформаційно-психологічних тощо), що принципово змінює характер збройної боротьби;

порушення норм і принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Заключному акті Ради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та інших міжнародних договорах;

послаблення законодавчих обмежень щодо застосування воєнної сили державами за межами власної території;

глобальні кліматичні зміни, зменшення запасів природних ресурсів, дефіцит питної води, продуктів харчування, посилення міграційних процесів, а також зростання ризиків виникнення масштабних надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

розширення масштабів тероризму, піратства, інших явищ, пов'язаних із застосуванням збройного насильства.

До того ж в Доктрині інформаційної безпеки України визначено, що актуальними загрозами національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері залишається:

здійснення спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні;

проведення державою-агресором спеціальних інформаційних операцій в інших державах з метою створення негативного іміджу України у світі;

інформаційна експансія держави-агресора та контрольованих нею структур, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури на території України та в інших державах;

інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях;

недостатня розвиненість національної інформаційної інфраструктури, що обмежує можливості України ефективно протидіяти інформаційній агресії та проактивно діяти в інформаційній сфері для реалізації національних інтересів України;

неефективність державної інформаційної політики, недосконалість законодавства стосовно регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері, невизначеність стратегічного наративу, недостатній рівень медіа-культури суспільства;

поширення закликів до радикальних дій, пропаганда ізоляціоністських та автономістських концепцій співіснування регіонів в Україні.

Актуальними гібридними загрозами для України в інформаційній сфері є:

постійне використання РФ в офіційній (МЗС РФ) та політичній площині спеціальних наративів та інформаційних ярликів з метою делегітимізації української влади (“партія війни”, “київська хунта”, “бандерівці”, “фашисти”, “нацисти”);

формування РФ каналів інформаційно-пропагандистської роботи із дискредитації української влади за цільовими групами;

відкрите і приховане використання демократичних норм та процедур країн ЄС, а також США й інших країн-партнерів для інформаційної дискредитації України та її спроб формувати міжнародну підтримку протидії російській агресії;

політичні та лобістські заходи на Заході, які використовуються РФ для формування сумніву у правильності позиції країн ЄС щодо продовження санкційного впливу на Кремль, а також для легітимізації анексії Криму;

розширене використання Кремлем інформаційних каналів РПЦ – УПЦ МП із створенням нових пропагандистських та дезінформаційних потоків на Україну з метою деморалізації та дезорієнтації населення, зниження його резистентного потенціалу агресору;

використання українських телевізійних каналів та інших медіа для трансляції проросійських наративів у дозованому вигляді чи під опозиційними гаслами;

переважне використання громадянами України російських соціальних мереж (навіть попри заборону в Україні) для спілкування та отримання/поширення інформації;

поширення інформаційних продуктів з використанням регіональної, етнонаціональної, мовної та іншої партикулярної ідентичності серед громадян України для формування ліній розколу в суспільстві, нав’язування відчуття дискримінації та незахищеності, підготовки соціальної бази для протестів та провокацій;

формування ізольованої соціально-культурної та інформаційної реальності на окупованих територіях України, блокування доступу жителів цих територій до українського інформаційного контенту;

використання українських експертів та лідерів думок для формування негативного інформаційного образу українського експертного середовища, делегітимізації основних доказів російської агресії.

Тому, в роботі інформаційний аспект воєнного конфлікту з РФ розглядається як безпосереднє протистояння сторін в інформаційній війні, спрямованій:

з російського боку – на утримання населення України у своїй системі координат, що повністю відповідає цілям РФ щодо України;

з нашого боку – на формування національної ідеї, сутність якої може полягати в єдності України з цивілізованим “західним” світом, встановленні європейської (“західної”) системи цінностей і повному розриві з російською імперською ідеологією.

Мета статті – визначення на основі методу сценарного прогнозування варіантів розвитку інформаційних аспектів ймовірного сценарію розвитку воєнного конфлікту з РФ в середньостроковій перспективі (до 2035 року).

Виклад основного матеріалу. Україна впродовж значного історичного періоду входила до складу Росії (СРСР). Тому, РФ продовжує розглядати її як частину власних геополітичних проєктів.

Об’єктами інформаційного впливу в Україні є:

інформаційна інфраструктура держави;

свідомість, воля та почуття військовослужбовців та різних верств цивільного населення, особливо у період виборів та кризових ситуацій;

системи прийняття управлінських рішень в політичній, економічній, соціальній, науково-технічній сферах та у сфері забезпечення безпеки та оборони країни;

критично налаштований контингент (опозиція, дисиденти, криміналітет тощо) як засіб посилення кризи в українському соціумі.

При цьому основним об’єктом впливу в інформаційній війні проти України є цивільне населення, що “визволяється від української хунти і фашистів” з метою нагнітання масової істерії і спротиву законній владі та підтримки дій агресора.

На сьогодні демократичний розвиток України залишається недостатньо стабільним і її належність до європейської політичної традиції досі ставиться під сумнів.

Тож дискредитація проєвропейських еліт, соціальна дестабілізація може зумовити відмову України від демократичного курсу, а в перспективі – й поставити під сумнів саму державність. Саме це вікно можливостей РФ використовує, перш за все, для інформаційного впливу на Україну, у дискурсі підтримуючи теми ностальгії за Радянським Союзом, міфи про специфічний зв’язок Києва та Москви та єдину історію, стереотип Росії як “старшого брата”, “захисника” тощо.

У російських ЗМІ набирає обертів новий меседж – “захід відвернувся від України”. Формується думка про байдужість США і країн Євросоюзу щодо подальшої долі України, нібито Україна без допомоги Росії перестане існувати як держава – і політично, і економічно, зрештою, Україна сама повинна повернутися до РФ.

Позитивні аспекти у протидії інформаційному впливу.

1. РФ в інформаційній війні активно використовує релігійний чинник. УПЦ (МП) проводить цілеспрямовану і системну політику щодо деструкції автокефального статусу Православної Церкви України та відповідно політики національної єдності в Україні.

Зберігається стала тенденція до зростання довіри українського суспільства до православних церков україноцентричної спрямованості, а також підтримки автокефалії Православної Церкви в Україні, яка продовжує своє становлення як офіційно визнана Константинополем і розширює кількість приходів.

2. Зростання трудової міграції українців до європейських країн, передусім до Польщі та зменшення трудової міграції до РФ.

Українці-мігранти потрапляють в європейське інформаційне поле, що певним чином зменшує прямий інформаційний вплив на них з боку РФ.

3. Достатньо високий рівень патріотичного піднесення українського народу, що демонструє великі самоорганізаційні можливості населення.

Це один з небагатьох параметрів, що відзначається як поліпшення, – єднання народу стало істотно вище.

4. В Україні формуються декілька позитивних меседжів, спрямованих на об'єднання країни: гуртування народу навколо ідеї досягнення миру.

Негативні аспекти у протидії інформаційному впливу.

1. Недостатня спроможність українського уряду здійснювати стратегічні комунікації, а також відсутність питання медійної грамотності громадян у політичному порядку денному (Україна має деякі політичні рішення в цій площині, але вкрай недостатні).

2. Відсутність єдності в українському політикумі, які навіть перед лицем війни не об'єднуються, а “топлять” один одного на різноманітних ток-шоу. Це допомагає РФ домагатися більшого успіху, ніж за допомогою зброї, нацьковуючи одні групи людей на інші, провокуючи громадянську війну, а Україна цьому практично не перешкоджає.

3. Сьогодні чимало українських громадян під впливом ворожої пропаганди стали на бік агресора, підтримують або виправдовують його. Незважаючи на війну, майже половина населення України відноситься до РФ позитивно, переважно за рахунок Сходу країни, але “братська любов” до агресивного сусіда характерна і для жителів інших регіонів країни. До того, в Україні 21% населення позитивно ставляться і до керівництва РФ. Різке падіння позитивного ставлення до 30% відбулося лише після Криму і Донбасу. А коли активні бойові дії закінчилися – знову зросло, і зараз до РФ гарно ставиться майже 50% українців.

Найвищим індекс результативності меседжів російської пропаганди є у Донецькій області – 50, а також у Луганській – 38 (контрольовані Україною території). Після Донецької та Луганської областей найбільш схильні підтримувати російську пропаганду Харківська та Одеська області.

Спостерігається тенденція до зменшення показника позитивного ставлення жителів країни-агресора до України на фоні відсутності у них почуття провини перед Україною.

4. Нехтування мовним фактором безпеки в Україні, слабка мовна політика української влади. Ключовий напрям російської інформаційної експансії – мовний – досі залишається без належної відповіді з українського боку. Серед україномовних рівень підтримки незалежності України – найвищий. Тим часом російськомовні громадяни – чи не єдина соціальна група, в якій рівень підтримки незалежності суттєво менший за 50%.

Загалом, російськомовні вразливіші до впливу російської пропаганди у 2,5 рази за україномовних. Україномовні громадяни довіряють російській пропаганді значно менше за російськомовних, бо не мають жодних підстав сприймати її як “рідну”. Цей факт пояснює, чому серед україномовних практично нема сепаратистів, а також свідчить, що між мовою, якою говорить українське населення, та державною безпекою є чітка зрозуміла кореляція.

5. Більш впливовими провідниками кремлівських наративів в Україні є національні мас-медіа, які здебільшого зорієнтовані на подачу негативної інформації – “стратегія негативу”. Негативна інформація стала частиною віртуальної реальності багатьох українців.

Олігархічна природа українського медійного простору створює сприятливі умови для російського інформаційного впливу. Альянси (більш чи менш стійкі) між бізнесово-політичними групами в Україні і в РФ дають Кремлю можливість впливати на редакційну політику національних і локальних ЗМІ, підконтрольних цим групам.

При цьому, 72% українців дізнаються новини переважно з українських телеканалів та Інтернет-ЗМІ (43% тільки дивляться ТБ, 29% також користуються Інтернетом). 22% регулярно звертається і до українських, і до російських джерел інформації (з них 9% – тільки телеглядачі). 6% практично не цікавиться новинами з жодних із перерахованих ЗМІ.

6. Соціальні мережі активно використовуються для інформаційних маніпуляцій, розповсюдження фейків, формування викривленого сприйняття у людей. Найпопулярніша соціальна мережа в Україні – Facebook. Дана соціальна мережа, як і YouTube, використовує розумну стрічку. Facebook акумулює дописи з усіх акаунтів друзів та тих сторінок, на які людина підписалася. Те, що найбільш ймовірно зацікавить користувача, Facebook показує йому першочергово. Тож, інформаційний меседж, який вкинутий до мережі, швидко поширюється серед певної групи користувачів. YouTube з 2019 року розпочав боротьбу з відео, які містять мову ворожнечі, але гігантський обсяг інформації, який потрапляє на дану платформу, повністю очистити від фейків неможливо. Месенджер Telegram є безумовним лідером щодо розповсюдження фейкової інформації, що обумовлюється анонімністю публікацій. Telegram-канали стали першоджерелом псевдоінсайдів та зливів інформації. Зараз функціонують цілі сітки анонімних каналів.

7. Майже відсутня трансляція українських телеканалів у Донецькій і Луганських областях (передусім на окупованих територіях) та досить ефективна пропагандистська робота там російських телеканалів. Спостерігатиметься негативна тенденція до збільшення на цих територіях людей, які прагнуть до відокремлення від України чи, як мінімум, до максимальної автономії.

На сьогодні спостерігається тенденція до збільшення РФ інформаційних заходів більш слабкої інтенсивності та уникнення у своїх інформаційних акціях різких висловлювань.

В якості каналу комунікації з боку Кремля здебільшого залучаються суб'єкти “м’якої сили” – російські вчені, діячі мистецтва, релігійні діячі та інші.

Спостерігається загальна тенденція до поступової втрати людьми довіри як до українських (особливо на Півдні та Сході країни) так і до російських ЗМІ. Люди співставляють картинку в телевізорі з тією, яку бачать з вікна. І коли ці реальності не співпадають, вони перестають довіряти ЗМІ.

Основою неklasичних форм реалізації російської агресивної політики є дестабілізація суспільно-політичної обстановки в країні, використання протестного потенціалу місцевого населення, дискредитація на міжнародній арені, вплив на політичну, економічну, енергетичну, соціальну, фінансову та інші сфери життєдіяльності країни. В основі цих форм лежать способи та технології інформаційної боротьби, про які зазначали в своїх офіційних виступах Путін, Шойгу, Герасімов, а також знайшли своє відображення у Воєнній доктрині РФ. Для реалізації своїх планів у складі збройних сил РФ були створено війська та сили інформаційних операцій (Рис.1):

Управління інформаційного протиборства ГОУ ГШ ЗС РФ (планування);
відділення інформаційного протиборства оперативних відділів армій та флотів (армій: 6, 20, 49, 58, 2, 41, 5, 29, 35, 36; флотів: Балтійського, Чорноморського, Північного, Тихоокеанського);

центри зарубіжної воєнної інформації і комунікації ГШ ЗС РФ (Південний військовий округ – Ростов-на-Дону, Західний військовий округ – Санкт-Петербург, Центральний військовий округ – Єкатеринбург, Східний військовий округ – Хабаровськ) та з початком анексії Криму Група зарубіжної воєнної інформації Чорноморського флоту (Севастополь);

відділи та центри інформаційного протиборства військових округів;

окремі загони психологічних операцій (Виконавці);

до проведення заходів інформаційної боротьби широко залучаються ЗМІ: “Первый канал”, “Россия 1”, “Россия 24”, “РИА Новости”, “РТР Планета”, “Звезда”, “НТВ”, “Россия сегодня”, “Аргументы и факты”, “Московский комсомолец”, “Коммерсант”, “RT”, “Sputnik”, “Российская газета”, “ВПК” та інші;

також набули широко використання інтернет центри – так звані фабрики тролів, що розташовані у Санкт-Петербурзі, Калінінграді, Белгороді, Рязані, Єкатеринбурзі, Хабаровську.

Рис.1. Складові військ та сил інформаційних операцій РФ

Проаналізуємо вплив РФ на російське суспільство. В російському інформаційному впливі для виправдання агресії РФ проти України та окупації частини її території актуальними використовуються теми антиамериканізму, євроскептицизму, ксенофобії та гомофобії.

Головними меседжами російської пропаганди є: Майдан був організований США, в результаті прийшли до влади націоналісти, які загрожували російськомовному населенню України, Крим вдалось врятувати, а в Донецьку люди повстали, і власне хунта, яка прийшла до влади, бореться зі своїм народом, в Україні іде громадянська війна, а РФ допомагає братньому народу.

Водночас російські провідні мас-медіа створюють позитивну картинку віртуальної реальності: в РФ все добре – є тут і ефективний менеджер-президент, є й досягнення.

Тепер розглянемо вплив РФ на європейську спільноту. РФ за допомогою ЗМІ та своїх агентів впливу переконує світ, що Україна сама винна у конфлікті, порушує права російськомовних, намагається їх ізолювати від РФ та насильно затягти в Європу.

Така антиукраїнська риторика переважну більшість західних обивателів не конче обурює, бо російські меседжі спрямовані не проти його країни.

Існує тенденція до зростання під впливом російської пропаганди чисельності європейців, які вважають, що певним регіонам України варто надати право і можливість відокремитися, що уряду його спокійної заможної країни ні в якому разі не слід устривати в російсько-український конфлікт та підтримувати санкції проти РФ, жертвуючи добробутом і наражаючись на небезпеку.

На підставі вищевикладеного можна визначити дві групи чинників, які визначають інформаційний аспект воєнного конфлікту РФ з Україною.

Перша група (відношення провідних країн світу та міжнародних безпекових організацій до України):

- відношення провідних країн світу до України;
- відношення провідних країн світу до РФ;
- відношення (сприйняття конфлікту) міжнародних безпекових організацій до України;
- відношення (сприйняття конфлікту) міжнародних безпекових організацій до РФ;

ступінь присутності російських (проросійських) інформаційних джерел (ЗМІ, впливові особи, політичні партії, громадські організації тощо) в інформаційному просторі провідних країн світу;

ступінь присутності українських (проукраїнських) інформаційних джерел (ЗМІ, впливові особи, політичні партії, громадські організації тощо) в інформаційному просторі провідних країн світу;

ступінь впливу російських (проросійських) інформаційних джерел (ЗМІ, впливові особи, політичні партії, громадські організації тощо) на рішення міжнародних безпекових організацій;

ступінь впливу українських (проукраїнських) інформаційних джерел (ЗМІ, впливові особи, політичні партії, громадські організації тощо) на рішення міжнародних безпекових організацій;

сприйняття провідними країнами світу української та російської спільної історії (за версією України чи РФ);

рівень підтримки провідними країнами світу факту створення Української Православної Церкви та автокефалії (незалежності від РПЦ);

захищеність інформаційного простору провідних країн світу від кібератак російських (проросійських) хакерів;

спільність історії, культури, мистецтва України з провідними країнами світу;

спільність історії, культури, мистецтва України з РФ;

наявність та активність російської діаспори в провідних країнах світу;

наявність та активність української діаспори в провідних країнах світу.

Друга група (сприйняття населенням України державної інформаційної політики):

сформованість національної ідеї РФ;

сформованість національної ідеї України;

ступінь самоідентифікації громадян України;

єдність поглядів громадян України на питання релігії (підтримки створення Української Православної Церкви та автокефалії);

єдність поглядів громадян України на питання мови (провідного статусу української мови у всіх регіонах України);

рівень життя населення в РФ;

рівень життя населення в Україні;

можливість етнічних конфліктів в Україні;

можливість етнічних конфліктів в РФ;

сили і засоби, які РФ використовує (може залучити) до інформаційної кампанії проти України;

сили і засоби, які Україна використовує (може залучити) до забезпечення власної інформаційної боротьби та інформаційного впливу на РФ;

захищеність інформаційного простору РФ від інформаційних впливів;

захищеність інформаційного простору України від інформаційних впливів;

наявність та активність проросійських сил в Україні;

наявність та активність проукраїнських сил в РФ;

авторитет та рівень довіри населення України до керівництва держави, державних інститутів та складових сектору безпеки і оборони України;

авторитет та рівень довіри населення РФ до керівництва держави, державних інститутів та силових структур РФ;

втомленість населення України від воєнного конфлікту;

втомленість населення РФ від конфлікту.

Обрані комплексні чинники дають можливість отримати один базовий і чотири похідних сценарії розвитку ситуації (Рис.2).

Рис.2. Сценарії розвитку конфлікту між Україною та РФ

Основою для прогнозування варіантів розвитку інформаційного аспекту воєнного конфлікту з РФ є чітке визначення змісту інформаційних кампаній (операцій), які РФ проводить сьогодні проти України та проти світової спільноти.

Інформаційний вплив Російської Федерації на Україну (Базовий сценарій “Повільний рух”), характеризується збереженням недостатньо стабільного демократичного розвитку України та ставлення під сумнів її належності до європейської політичної традиції при збереженні нинішнього рівня підтримки України країнами ЄС та США.

Основною тезою є “Україна впродовж значного історичного періоду входила до складу РФ (СРСР)”. Тому, РФ продовжує розглядати її як частину власних геополітичних проєктів.

Відповідно до значень найбільш визначальних чинників базового сценарію “Повільний рух”, інформаційний аспект російсько-українського конфлікту може бути описаний чотирма похідними сценаріями розвитку ситуації (Рис.3), а саме:

Сценарій №1: “Незалежність” (позитивний).

Що буде відбуватися:

вступ України до ЄС та НАТО;

довіра суспільства до влади виросте;

довіра у світі до України ще більше зросте;

в українському суспільстві сформована національна ідея;

РФ втратить вплив на інформаційний простір України та світових лідерів;

інформаційний простір України захищений від інформаційних впливів РФ;

воєнний конфлікт між РФ та Україною закінчиться.

Кінцевим результатом цього сценарію є впевнений зріст стабільного демократичного розвитку України (вступ України до ЄС та НАТО) при збільшенні рівня довіри й підтримки України світовою спільнотою та захищеності інформаційного простору України від інформаційних впливів РФ.

Сценарій № 2: “Балансування на канаті” .

Що буде відбуватися:

Україна не є членом НАТО, ЄС;
Україна не є членом ЄАС, ЄАЕС, СНД, ОДКБ;
підтримка європейської спільноти щодо західної орієнтації України практично втрачена;

підтримка населенням України інформаційної політики держави щодо західної орієнтації України достатньо висока;

мала місце широкомасштабна агресія проти України, яка є загрозою міжнародній та регіональній безпеці. Військовий конфлікт триває;

інформаційний простір України крім окупованих територій – захищений.

Фінальний результат цих подій: дестабілізація демократичного розвитку країни на фоні широкомасштабної агресії проти України та практичної втрати підтримки європейської спільноти щодо західної орієнтації України.

Сценарій №3: “Малоросія” (негативний).

Що буде відбуватися:

Україна відмовляється від вступу у ЄС та НАТО;

в українському суспільстві не сформована національна ідея;

російська мова, так само як і українська, визнається державною;

відбувається делегітимізація Православної Церкви України;

Україна втрачає довіру у світового суспільства внаслідок чого допомога та підтримка від інших держав буде заблокована;

РФ повністю контролює інформаційний простір України та впливає на формування цінностей українського народу;

воєнний конфлікт закінчиться;

Україна стає сателітом РФ.

Наслідком цього сценарію буде руйнація демократичного розвитку України (Україна стає сателітом РФ), Україна втрачає довіру у світового суспільства, внаслідок чого допомога та підтримка від інших держав буде заблокована;

Сценарій №4: “Руський мир” (введення російських “миротворців”)

Що буде відбуватися:

населення України не підтримує державну інформаційну політику;

в більшості регіонів України виникли та поширюються рухи опору населення офіційній владі;

суспільно-політична обстановка в Україні частково дестабілізована;

національна ідея в українському суспільстві несформована;

РФ має значний вплив в українському інформаційному просторі;

НАТО та керівництво окремих країн продовжують підтримувати державну політику України, спрямовану на європейську та євроатлантичну інтеграцію;

РФ ввела в південно-східні регіони України свої військові частини та позиціонувала їх як миротворчі сили.

Як результат, не дивлячись на продовження підтримки державної політики України, спрямовану на європейську та євроатлантичну інтеграцію, з боку НАТО та керівництва окремих країн, спостерігається зріст дестабілізації суспільно-політичної обстановки в Україні при введенні на тимчасово окуповані території так званих “миротворчих сил” РФ.

Рис.3. Основні аспекти сценаріїв розвитку конфлікту між Україною та РФ

Таким чином, ситуація, що склалася, містить передумови декількох варіантів майбутнього розвитку політичної ситуації довкола України в умовах збройної агресії РФ. Однак, вочевидь, на найближчі роки це майбутнє буде обмежено двома ключовими константами – широкомасштабна збройна агресія і остаточне врегулювання політичної ситуації між Україною та РФ.

Висновки: У статті авторами визначені дві найбільш впливові групи чинників, які визначають інформаційний аспект воєнного конфлікту РФ з Україною: відношення провідних країн світу та міжнародних безпекових організацій до України; сприйняття населенням України державної інформаційної політики.

На підставі проведеного дослідження визначено, що, по-перше, Україна у середньостроковій перспективі (до 2035 року) постійно буде знаходитися під інформаційним впливом РФ; по-друге, інформаційний простір України недостатньо захищений від інформаційних впливів РФ; по-третє, в українському суспільстві ще не сформована національна ідея. Саме тому, необхідно здійснювати комплекс заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки України, реалізація якого дозволить створити умови для сталого та гарантованого задоволення національних інтересів держави, упередження та нейтралізації загроз національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері. Обрані комплексні чинники дали можливість отримати один базовий і чотири похідних сценарії розвитку ситуації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

2. Foresight 2018: systemic world conflicts and global forecast for XXI century / International Council for Science etc.; Scientific Supervisor M. Zgurovsky. – K.: NTUU “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, 2018. — 226 p.
3. Военная доктрина Российской Федерации, утвержденная Президентом РФ 25.12.2014 N Пр-2976.
4. Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015.
5. Горбулін В. Тези до другої річниці російської агресії проти України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/view/>.
6. Доктрина информационной безопасности Российской Федерации, утвержденная указом Президента РФ от 5.12.2016 №646.
7. Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017.
8. Долгосрочное прогнозирование развития международной обстановки: аналитич. доклад / А.И. Подберезкин [и др.]; рук. авт. коллектива А.И. Подберезкин; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России, Центр военно-политических исследований. — М.: МГИМО–Университет, 2014. — 105 с.
9. Драч І. Як облаштувати інформаційний простір // Людина і влада. – 2001. – №°1-2. – С. 68.
10. Золотухін Д.Ю. Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014 – 2018 / Д.Ю. Золотухін. – К., 2018. – 384 с.
11. Индекс інформаційного впливу Кремля: звіт ГО “Детектор Медіа” – Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/research/index_informatsiynogo_vplivu_kremlya/.
12. Концепция внешней политики Российской Федерации, утвержденная указом Президента РФ от 30.11.2016 №640.
13. Нам потрібно газет багато і різних. Але своїх, українських // Незалежний погляд. – 1998. – 27 червня.
14. О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года, утвержденные указом Президента РФ от 7.05.2018 №204.
15. Прогноз социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2036 года, министерство экономического развития РФ, 2016.
16. Стратегическое прогнозирование международных отношений : кол. монография; под ред. А.И. Подберезкина, М.В. Александрова; [А.И. Подберезкин и др.] // Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) М-ва иностр. дел Рос. Федерации, Центр военно-политических исследований. — М.: МГИМО–Университет, 2016. — 743 с.
17. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации, утвержденная указом Президента РФ от 28.06.2014 №683.
18. Стратегия пространственного развития Российской Федерации на период до 2025 года, утвержденная распоряжением Правительства Российской Федерации от 13 февраля 2019 г. № 207-р.
19. Стратегічний оборонний бюлетень України, введений в дію Указом Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016.
20. Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016.

21. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р.

22. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах; наук. керівник проекту акад. НАН України М.З. Згуровський // Міжнародна рада з науки; Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”; Інститут прикладного системного аналізу МОН України і НАН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку; Фундація “Аграрна наддержава”. — Київ : НТУУ “КПІ імені Ігоря Сікорського”, Вид-во “Політехніка”, 2016. — 184 с.

23. Інформаційно-аналітичні матеріали до проекту попереднього опису майбутнього безпекового середовища “Майбутнє без пекове середовище 2030. Аналіз стратегічного передбачення”. — К.: ЦНДІ ЗСУ, 2019. — 37 с.

24. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства: аналітичний документ [Текст]. — Київ, 2018. — Режим доступу: https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXI-end_0202.pdf.

Башинський Володимир Георгійович

доктор технічних наук, старший науковий співробітник, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, начальник Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, Чернігів, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1712-7772>
e-mail: dndivs@ukr.net

Пєвцов Геннадій Володимирович

доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заступник начальника Харківського національного університету Повітряних Сил з наукової роботи, Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0426-6768>
e-mail: pgvn@ukr.net

Опенько Павло Вікторович

кандидат технічних наук, начальник науково-дослідного відділу інституту авіації та протиповітряної оборони Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7777-5101>
e-mail: pavel.openko@ukr.net

Volodymyr Bashynskyi

Doctor of Technical Sciences, Senior Researcher, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, The Laureate of State Prize of Ukraine in sphere of science and technology, Chief of State Scientific Research Institute of Armament and Military Equipment Testing and Certification, Chernihiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1712-7772>
e-mail: dndivs@ukr.net

Hennadii Pievtsov

Doctor of Technical Sciences, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, The Laureate of State Prize of Ukraine in sphere of science and technology, Deputy Head of Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University in Science, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0426-6768>
e-mail: pgvn@ukr.net

Pavlo Open'ko

Candidate of Technical Sciences, the Head of the Scientific-research Department of the Aviation and Air Defence Institute of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7777-5101>
e-mail: pavel.openko@ukr.net

Козир Антон Григорович

кандидат технічних наук, начальник
науково-дослідного відділу Державного
науково-дослідного інституту випробувань
і сертифікації озброєння та військової
техніки, Чернігів, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1888-2553>
e-mail: kozyrwork@ukr.net
+38093-766-41-00

Anton Kozyr

Candidate of Technical Sciences, Chief of
Section of State Scientific Research Institute of
Armament and Military Equipment Testing and
Certification, Chernihiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1888-2553>
e-mail: kozyrwork@ukr.net
+38093-766-41-00

**ANALYSIS OF CURRENT INFORMATIONAL ASPECTS OF PROBABLE
SCENARIO FOR THE DEVELOPMENT OF A MILITARY CONFLICT
WITH THE RUSSIAN FEDERATION**

V Bashynskiy, H Pievtsov, P Open'ko and A Kozyr

The beginning of the XXI century was characterized by the emergence of a new type of war – information one, when victory is achieved not by destroying the armed forces and the economy of the enemy, but through the impact on his moral and psychological condition. In modern conflicts, methods based on the integrated application of political, economic, informational and other non-military measures based on military force are increasingly used. The combination of these methods is implemented in the concept of hybrid warfare, the leading idea of which consists in achieving political goals with minimal military influence on the enemy through the use of modern information technology based on "soft power" and "hard power". The peculiarity of such a war is that it is conducted in disguise using mostly non-linear tactics and is not aimed at capturing the entire territory of the country, although it is possible to take control of partial territories, but to obtain patronage over the state, which is achieved through influence on the population, politics, business, law-enforcement agencies. A striking example of the implementation of the concept of hybrid war is the actions of the Russian Federation (hereinafter - Russia) against Ukraine. At the same time, Russia's "hybrid policy" is not limited to Ukraine. It also covers Europe and the United States, the EU and NATO.

In order to analyze the development of the conflict between Ukraine and Russia in the period up to 2035, an analysis was made on the development of the information aspect of relations between Ukraine and other influential regional and world actors on the development of the situation around Ukraine.

In preparing the forecast, the tools of scenario analysis were used, namely: the analysis of the main influencing factors, which allowed determining the trends of regional development until 2035. This analysis makes it possible to develop a baseline scenario for the development of the situation, provided that the situation around Ukraine over time will not change significantly; the main factors that are difficult to predict and non-collinear are identified.

Keywords: national security, information security, military conflict, information warfare.